दोह्य पु॰ दोषि दोर्व्यापारे तिष्ठति स्था–क वा रोर्लोपः। १सेवके २क्रीड़के च त्रिका॰ उपचारात् ३क्रीड़ायाम् ४सेवायाञ्च त्रिका॰ ५बाहुस्थिते त्रि॰।

दोह पु॰ दुह–भावे घञ्। १दोहने "दुग्धेऽर्थे सर्वान् कामान् यो वाचोदोहः" का॰उ॰ "मेरौ स्थिते दोग्धरि दोहदक्षे" कुमा॰ "दोहावसाने पुनरेव दोग्धीम्" रघुः। आधारे घञ्। २दोहनपात्रे शब्दच॰। कर्मणि घञ्। ३दुग्धे शब्दार्थचि॰।

दोहज त्रि॰ दोहात् दोहनाज्जायते जन–ड। १दोहनजाते २दुग्धे न॰ शब्दार्थकल्प॰।

दोहड़िका स्त्री मात्राछन्दभेदे (दोहा) तच्छब्दादि छन्दोम॰ उक्तं यथा "मात्रात्रयोदशकं यदि पूर्वं लघुकविरामि। पठ पुनरेदादशकं दोहड़िका द्विगुणेन"

दोहद पु॰न॰ दोहमाकर्षं ददाति दा–क। १गर्भे २लाक्षासामान्ये ३गर्भिण्या अभिलाषे च मे॰। सुश्रुते तु दौ॰(ह)दमिति पठित्वा तदुपहत्यां दोषादिकसुक्तं यथा "द्विहृदयाञ्च नारीं दौ(ह)दिनीमाचक्षते। दौ(ह)दविमाननात् कुब्जं कुष्ठिं खञ्जं जड़ं वामनं विकृताङ्गमार्यं वा नारी सुतं जनयति। तस्मात् सा यदादिष्टं तत्तस्यै दापयेत्। लब्धदौ(ह)हृदा हि वीर्यवन्तं चिरायुषञ्च पुत्रं जनयति"। भवन्ति चात्र "इन्द्रियार्थांस्तु यान् यान् सा भोक्तुमिच्छति गर्भिणी। गर्भाबाधभयात्तांस्तान् भिषगाहृत्य दापयेत्। सा प्राप्तदौ(ह)हृदा पुत्रं जनयेत् गुणान्वितम्। अलब्धदौ(ह)हृदा गर्भे लभेदात्मनि वा भयम्। येषु येष्विन्द्रियार्थेषु दौ(ह)दे वै विमानना। प्रजायेत सुतस्यार्त्तिस्तस्मिंस्तस्मिंस्तथेन्द्रिये। राजसन्दर्शने यस्या दौ(ह)दं जायते स्त्रियाः। अर्थवन्तं महाभागं कुमारं सा प्रसूयते। दुकूलपट्टकौशेयभूषणादिषु दौ(ह)हृदात्। अलङ्कारैश्चितं पुत्रं ललितं सा प्रसूयते। आश्रमे संयतात्मानं धर्मशीलं प्रसूयते। देवतापितृमायान्तु प्रसूते पार्षदोपमम्। दर्शने व्याघ्रजातीनां हिंसाशीलं प्रसूयते। गोधामांसाऽशने पुत्रं सुषुप्सुर्धारयात्मकम्। गवां मांसे च बलिनं सर्वक्लेशसहं तथा। माहिषे दौ(ह)हृदाच्छूरं रक्ताक्षं लोमसंयुतम्। वराहमांसात् खड्गाक्षं शूरं बहुनवेत् सुतम्। मार्गाहिकाननक्रीडं सदा वनचरं सुतम्। कूर्मराहिण्डमनसं नित्यभीतं च तैत्तिरात्। अजोऽनुक्रोशं सा नारी लभविष्यति दौ(ह)हृदम्। मयूराचारशीलैः सा समानं जनयिष्यति। कर्मणा चोदितं जन्तोर्भवितव्यं पुनर्भवेत्। यथा तथा दैवयोगाद्दौ(ह)हृदं जनयेद्वृदि"। यात्रायां दिग्भेदे दोषशान्त्यर्थं ४सेव्यपदार्थे यथाह स॰चि॰ "आज्यं तिलौदनं मत्स्यं पयश्चापि यथाक्रमम्। भक्षयेद्दोहदं दिग्भ्रमार्थं पूर्वादिकां व्रजेत्। रसालां पायसं काञ्चीं घृतं दुग्धं तथा दधि। पयोऽघृतं तिलान्नं च भक्षयेद्वारदोहदम्। पञ्चादितोऽर्कदलतण्डुलवारिसर्पिः आज्याहविष्यमपि हेमजलं त्वपूपम्। भुक्त्वा व्रजेद्दुचकमम्बु च धेनुमूलं यावान्नपायसगुडानसुगन्धसङ्घान्" स॰ चि॰ अथ दिग्दोहदमनुष्टुभाह आज्यमिति। आज्यं घृतं पूर्वस्याम्। तिलौदनं तिलमिश्रौदनं दक्षिणस्याम्। मत्स्यं प्रसिद्धं पश्चिमायाम्, पयोदुग्धमुत्तरस्याम्। एतद्यथाक्रमं दिग्भ्रमभीष्टदिग्भवं दोहदं भक्षयेत्ततः पूर्वादिकामाशां लिङ्गमिश्रितां दिशां व्रजेत्। यदाह श्रीपतिः "आज्यं तिलौदनं मत्स्यं पयः प्राक्प्रभृतिक्रमात्। भुक्त्वेति शेषः नारदेन त्वन्यथोक्तं "घृताज्यं तिलपिष्टाज्यं मत्स्याज्यं घृतपायसम्। प्रागादिक्रमशो भुक्त्वा याति राजा जयत्वरीन्"। वसिष्ठेनापि "घृताज्यं जलराज्यं च मत्स्याज्यं घृतपायसम्। पूर्वादिषु क्रमाद्भुक्त्वा याता सिद्धिमवाप्नुयात्" इति। अत्रैवं विरोधे विकल्पो यथादेशाचारं वा व्यवस्था। अथ वारदोहदमनुष्टुभाह रसालामिति। रसाला शर्करादधिमरीचकर्पूरैला संकृष्टा लोके शिखरिणीति प्रसिद्धा तां रविवारे। पायसकाञ्जी प्रसिद्धे सोममङ्गलवारयोः। घृतं पक्वं दुग्धं बुधे, घृतं पाक इति साधु। तत्रापि क्षीरकविक्षीरेवेति वार्तिकात् प्रस्तुते क्षीरे साधुत्वम्। दधि प्रसिद्धं गुरुवारे। अघृतमपक्वं दुग्धं शुक्रे, तिलान्नं तिलमिश्रौदनं शनौ। एतद्वारदोहदं रविवारादौ क्रमेण भक्षयेत्। यदाह श्रीपतिः "मल्लिकां घृतपायसं तथा काञ्जिकं घृतपयोऽदधि क्रमात्। क्षीरमामयं तत् कथितं तिलौदनं वारदोहदविधिर्बुधैः स्मृतः" इति वसिष्ठवारदाभ्यां दुग्धस्य पक्वापक्वविशेषो नाभ्यधायि "मल्लिकां परमान्नं च काञ्जिकं च पयोदधि। क्षीरं तिलौदनं भुक्त्वा भानुवारादिषु क्रमादिति"। मल्लिका रसाला। "स्यादृसाला तु मल्लिका" इत्यभिधानात्। गुरुस्तु विशेषमाह "सूर्यवारे घृतं प्राशेत् चन्द्रवारे पयस्तथा। गुरुमङ्गलवारे वारे बुधवारे तिलानपि। गुरुवारे दधि प्राशेत् शुक्रवारे वयानपि। मासान् भुक्त्वा